

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Hållbara skärgårdar och ö-samhällen - Vad säger forskningen? Identifierade forskningsgap i en svensk ö- och skärgårdskontext.

Paulina Rytönen (Paulina.rytkonen@sh.se) och Tommy Larsson Segerlind (tommy.Larsson.Segerlind@sh.se)

Södertörns högskola

Forskningsinventering 2022-2023

- Inventering genom dialog med ö- och skärgårdsorganisationer.
- Workshops med forskare och öbor: WS1 Åstol (29 deltagare), WS2 Nämdö (38 deltagare)
- Inventering av tidigare forskning internationellt och i Sverige - Våren 2023.

Internationella forskningsöversikter om kunskapsläget (med EU-perspektiv) är ganska samstämmiga kring utveckling av hållbara små ö-samhällen och skärgårdar

Framgångsfaktorer:

- Närvaro av en gemensam och integrerad strategisk vision över olika planerings- och samhällsnivåer (EU, nationellt, regionalt och lokalt) där öar och skärgårdars speciella särdrag erkänns.
- Sammanhängande, tillräckliga och stödjande åtgärder och resurser till lokala och regionala initiativ.
- Viktigt med lokalorienteringen där skärgårdsbefolkningen är med i ledningen samt deltar i utvecklingen, och där samverkan fungerar på lokal (kommun) och regional nivå.
- När det tidigare har gjorts satsningar med öar och skärgårdar i fokus har de gett goda, konkreta och långsiktiga resultat.

Faktorer som försvårar hållbar utveckling i små ö-samhällen och i skärgårdar:

- EU:s regionala klassificeringar och definitioner av öar och skärgårdar är inte anpassad för medlemsländer i norra Europa och för vissa nya medlemsstater (mindre ö-samhällen och skärgårdar fångas inte av definitionerna)
- Jämförande statistiskt underlag (och därmed kunskapsunderlag) saknas på EU-nivå om små ö-samhällen och skärgårdar.
- Man tar oftast inte beaktan av:

Aktuell branschstruktur och bredden av sektorer på öarna; och underskattar de sociala dimensionerna; tillgänglighetsfrågor; bostadsproblematiken, digitaliseringens roll; och civilsamhällets funktion för att driva hållbar utveckling på små öar och i skärgårdar.

Erfarenheter från vår egen forskning liknar till stora delar internationella erfarenheter, men fångar även visa svenska kontextuella utmaningar

Försvårande faktorer - Sverige

- Svag medvetenheten om att Sverige är en ö- och skärgårdsnation (flest ö-ar av alla länder)
- Saknas tillämpliga nationella regionella klassificeringar av öar och skärgårdar
- Oftast ganska smala nationella och regionala strategiska satsningar
- Skärgårdsbefolkningens utmaningar ses oftast som lokala särintressen
- Demokratiskt underskott på våra öar

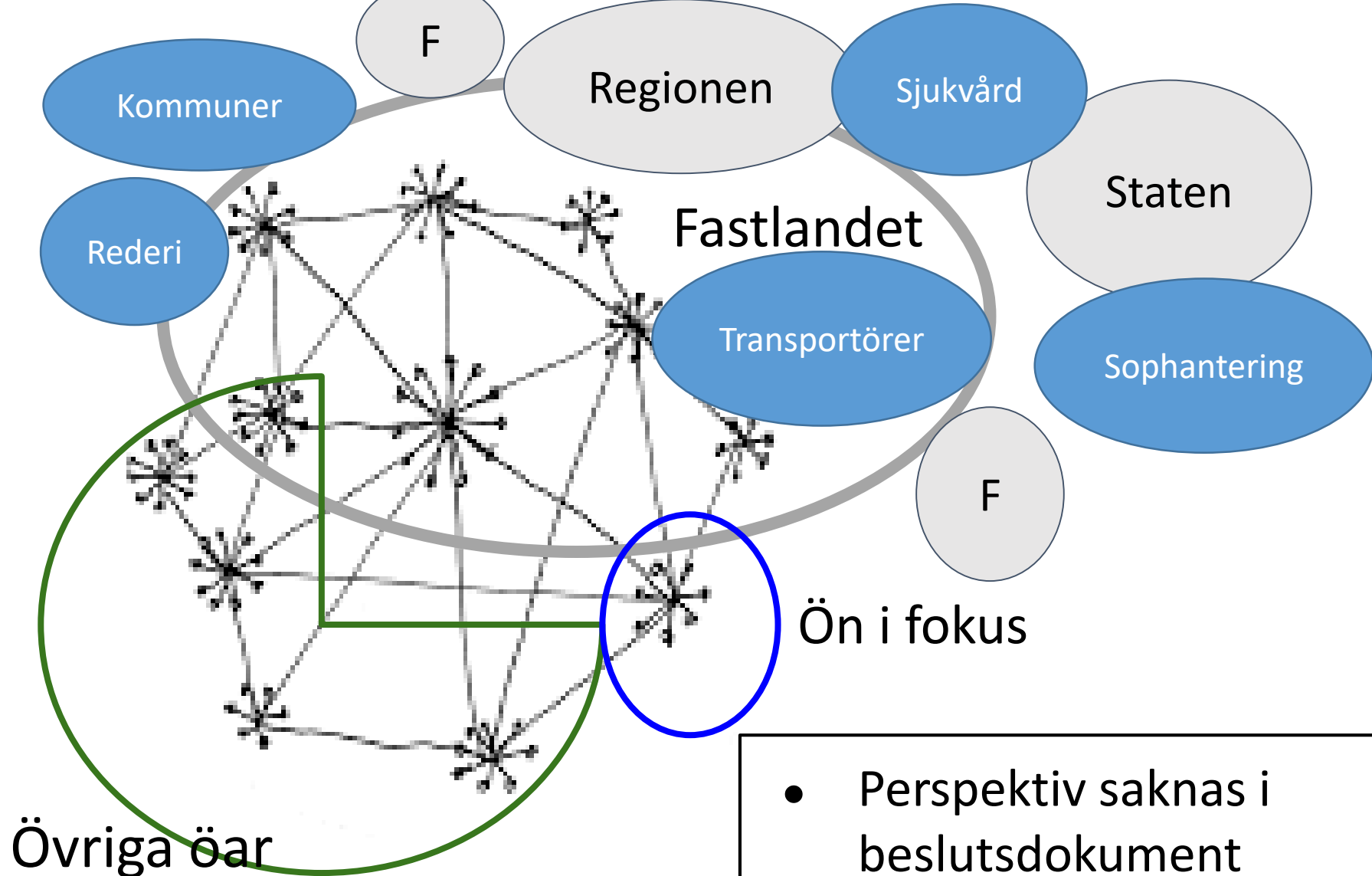
Framgångsfaktorer - Sverige

- Öar med starka civilsamhällen; med någon större resurskraftig aktör (som t.ex. kan fungera som motor och medfinansär) tillsammans med externa stödjande resurssmedel; och med duktiga lokala utvecklingledare, är handlingskraftiga miljöer för öars utveckling
- Viss tillgänglighet till sociala välfärd är viktigt för att vardagen ska fungerar för ö-företagarna (och vice versa)
- Det finns kunniga och professionella intresseorganisationer för skärgårdsbefolkningen på nationell, regional och lokal nivå (dock med variationer, speciellt på lokal nivå)

Viktigaste medskick från inventering 2022

*Demokratiunderskott - polycentrisk
styrning – gap täcks upp av lokalsamhälle
(vid förekomsten av socialt kapital)*

- Olika perspektiv
- Olika mål
- Varje ö – egen kontext
- Lagstiftning och regelverk tar ej hänsyn till verkligheten på öar

- Perspektiv saknas i beslutsdokument
- Underställt landsbygden

Exempel 1. Besöksnäringen - Brist på dialog – olika mål och perspektiv

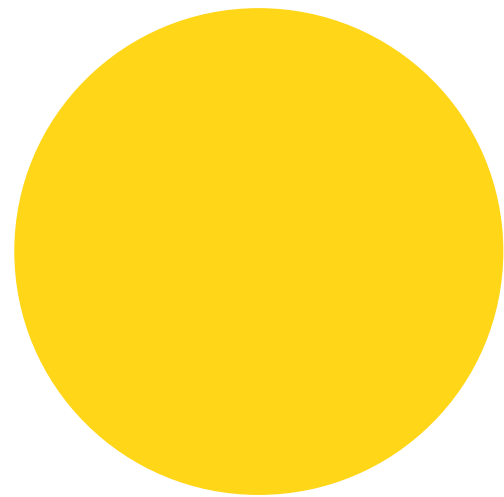
- Myndigheter har fokus på besöksnäring – ”förlänga säsongen”.
- Vilka är besöksnäringens konsekvenser? Kan man verkligen klämma in fler turister på sommaren?
- **Schizotopia** - Samhällen underdimensionerade – 200 invånare på vintern, flera tusen besökare på sommaren. Sommarbesökare: hur ska man kunna hantera ett ökat tryck och var går smärtgränsen för antalet besökare? Hur kan naturresurser räckta till?
- **Bristande kunskap (eller dialog) om konsekvenserna av beslut.** T. ex. nationalparksinförande. Ökar turismen? Hur påverkar det lokalsamhället? Hur påverkar det naturen, fåglar som häckar, osv?
- Ökad data om turistbeteende – vart rör de sig? Vad gör de? Underlag för att kunna styra - viktigt för hållbarhet i besöksnäringen.

Samhälls- och välfärdsfrågor – resursfrågor och lokalsamhällets roll

- Resursfrågor till samhällsviktiga funktioner, t ex lokala räddningsvärn
- Nödvändig samhälls- och hälsoservice
- Psykisk och fysisk hälsa hos personer som bor på öar är underprioriterat.
- Äldre frågor är underprioriterade, det saknas dialog.
- Tillgänglighetsfrågor (påverkar även besöksnäringen negativt)
- En ny skolmodell för ”skärgårdsskolan”
- Lokala (oftast obetalda) lösningar – ”företagare och brandman”; ”bartender och nattlig hemtjänst”; ”pensionär och vårdgivare”; ”Turistinformation och vaccinationscentral”.

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se